

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 29.1.2024.
COM(2024) 41 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI

**Ziņojums par Eiropas Savienības vidēja termiņa finansiālas palīdzības mehānismu
attiecībā uz dalībvalstu maksājumu bilancēm saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr.
332/2002 10. pantu**

1. KOPSAVILKUMS

Šis ir **Komisijas ziņojums Padomei par to, kā tiek izmantots ES mehānisms, ar ko nodrošina vidēja termiņa finansiālu palīdzību to dalībvalstu maksājumu bilanciņām**, kuras vēl nav ieviesušas euro ("maksājumu bilances mehānisms"). Saskaņā ar Padomes 2002. gada 18. februāra Regulas (EK) Nr. 332/2002¹ ("maksājumu bilances regula") 10. pantu Padomei, pamatojoties uz Komisijas ziņojumu un ņemot vērā Ekonomikas un finanšu komitejas (EFK) atzinumu, ir jāizvērtē, "vai ieviestais mehānisms, tā procedūras, tam noteiktie limiti, principā joprojām atbilst vajadzībām, kuru dēļ tas tika izveidots."

Kopš iepriekšējā ziņojuma² un Padomē notikušajām diskusijām³ maksājumu bilances mehānisms nav ticis aktivizēts un jauni aizdevumi nav piešķirti. Tas nozīmē, ka pēdējā izmaksa maksājumu bilances mehānisma ietvaros tika veikta 2011. gada jūnijā, piešķirot Rumānijai aizdevumu 150 miljonu euro apmērā.

Rumānija un Ungārija ir pilnībā atmaksājušas saņemto palīdzību, savukārt no **Latvijai** piešķirtajiem aizdevumiem 2,9 miljardu euro apmērā, kas izmaksāti 2009. un 2010. gadā, saskaņā ar apstiprināto atmaksas grafiku vēl jāatmaksā 217 miljoni euro. Pēc tam, kad ar maksājumu bilances mehānismu tika atbalstīta ekonomikas korekcija, šajās dalībvalstīs strauji uzlabojās maksājumu bilances stāvokļa ilgtspēja, kā rezultātā tika atjaunota piekļuve uz tirgu balstītam ārējam finansējumam un bija iespējams laikus atmaksāt aizdevumus.

Komisija novērtē instrumentu šādi:

- **kopš mehānisma pēdējā grozījuma, kas veikts 2009. gada maijā, tas ir darbojies pienācīgi**, un saņēmējas dalībvalstis pēc finansiālās palīdzības piešķiršanas ir spējušas novērst maksājumu bilances problēmas un sistēmiski piekļūt kapitāla tirgiem. Visos gadījumos tika ievērots arī atmaksas grafiks;
- kopējā neatmaksāto aizdevumu **robežvērtība, kas šobrīd ir 50 miljardi euro** (attiecībā uz pamatsummu), un instrumenta ietvaros piešķiramās kredītlīnijas **šķiet atbilstošas**;
- **Komisijas 2012. gadā iesniegtajā priekšlikumā jaunai Padomes regulai** (COM(2012) 336 final) ir izklāstīti vairāki grozījumi, lai atspoguļotu izmaiņas ES ekonomikas politikas koordinācijas sistēmā, kura attiecas uz eurozonu un kuras ietvaros finansiālās palīdzības izmaksāšanas nolūkos tika iesviests Eiropas Finanšu stabilitātes instruments (EFSI)⁴ un vēlāk šā instrumenta pēctecis – Eiropas Stabilitātes mehānisms (ESM)⁵. Mērķis bija atspoguļot dažas no šīm izmaiņām arī sistēmā, kura attiecas uz dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces. Piemēram, Komisijas priekšlikumā bija paredzēts maksājumu bilances mehānismam pievienot piesardzības kredītlīnijas, lai nodrošinātu līdzību ar ESM ietvaros paredzētajiem instrumentiem, ar kuriem piešķir finansiālo palīdzību piesardzības pasākumu veidā.

¹ OV L 53, 23.2.2002., 1. lpp.

² COM(2017) 459 final, 30.8.2017.

³ Padomes 2017. gada 10. novembra secinājumi, pieejami šādā tīmekļa vietnē:
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14201-2017-INIT/lv/pdf>.

⁴ Izveidots 2010. gadā.

⁵ Izveidots 2012. gadā.

Padome apsprieda Komisijas priekšlikumu, taču vienprātības trūkuma dēļ likumdošanas process kopš 2013. gada nav pārvirzījies uz priekšu.

- **Kopš tā laika ir notikušas turpmākas norises institucionālajā un ekonomikas jomā**, jo īpaši vienotā noregulējuma mehānisma izveide 2014. gadā un ESM reforma, par kuru vienošanās tika panākta 2020. gada beigās.
- **Ņemot vērā to, ka kopš mehānisma pēdējā grozījuma, kas veikts 2009. gada maijā, ir mainījušies apstākļi**, Padome – brīdī, kad tā izvērtē, vai mehānisms, tā procedūras un tam noteiktie limiti principā joprojām atbilst vajadzībām, kuru dēļ tas tika izveidots, – tiek aicināta apspriest pieredzi, kas jāgūst no nesenajām krīzēm un norisēm institucionālajā un ekonomikas jomā, kuras kopš 2009. gada ir notikušas attiecībā uz maksājumu bilances mehānisma struktūru un īstenošanu.

2. IEVADS

Kā noteikts maksājumu bilances regulā, maksājumu bilances mehānisms tika izveidots, lai sniegtu ES vidēja termiņa finansiālu palīdzību dalībvalstīm, kuras vēl nav ieviesušas euro⁶ (“dalībvalstis ar izņēmuma statusu”) un *kurām ir radušās vai draud grūtības attiecībā uz to maksājumu bilanci*. Šādu maksājumu bilances finansiālo palīdzību var piešķirt vai nu ES aizdevuma, vai arī “finansēšanas mehānisma” (piemēram, kredītlīnijas) veidā. Pēdējo minēto var piešķirt arī piesardzības nolūkā. Maksājumu bilances finansiālā palīdzība vienmēr ir atkarīga no tādas politikas programmas īstenošanas, ar kuru veicina ekonomikas pielāgošanos ārējā finansējuma ierobežojumiem.

Maksājumu bilances regulā ir noteikts, ka Padomei regulāri jāpārbauda, cik lielā mērā mehānisms joprojām atbilst tā mērķim attiecībā uz tā principu, procedūrām un limitiem. Padomes veiktās pārbaudes pamatā ir jābūt Komisijas ziņojumam, un tā jāveic pēc tam, kad EFK ir sniegusi atzinumu. Šo nosacījumu rezultātā 2012. gada 22. jūnijā tika iesniegts priekšlikums (COM (2012) 336 final), kura mērķis ir reformēt maksājumu bilances mehānismu (sk. īpaši šim jautājumam veltīto iedaļu), ņemot vērā institucionālās norises kopš mehānisma izveides. Taču Padome nespēja vienoties par kopēju nostāju, un likumdošanas process pēc tam nav pārvirzījies uz priekšu. Kopš tā laika ir notikušas turpmākas institucionālās norises, jo īpaši vienotā noregulējuma mehānisma izveide 2014. gadā un ESM reforma, par kuru vienošanās tika panākta 2020. gada beigās⁷.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ar šo ziņojumu Padome tiek aicināta izvērtēt, vai mehānisms, tā procedūras un tam noteiktie limiti principā joprojām atbilst vajadzībām, kuru dēļ tas tika izveidots, un apspriest pieredzi, kas jāgūst no nesenajām krīzēm un norisēm institucionālajā un ekonomikas jomā, kuras kopš 2009. gada ir notikušas attiecībā uz maksājumu bilances mehānisma īstenošanu.

⁶ Šobrīd šajā kategorijā ietilpst septiņas dalībvalstis: Bulgārija, Čehija, Dānija, Polija, Rumānija, Ungārija un Zviedrija; Dānija un Bulgārija piedalās valūtas kursa mehānismā (VKM II). Pēc Padomes 2022. gada 12. jūlija lēmuma Horvātija pievienojās eurozonai 2023. gada 1. janvārī.

⁷ Iekļaujošā sastāvā sanākušās Eurogrupas paziņojums par ESM reformu un paātrinātu atbalsta mehānisma ieviešanu vienotajam noregulējuma fondam, 2020. gada 30. novembris.

3. MAKSĀJUMU BILANCES MEHĀNISMA IZMANTOŠANA NESENĀ PAGĀTNĒ UN PIEMĒROTĪBA

Kopš 2017. gada, kad tika apspriests pēdējais ziņojums, kas jāizstrādā saskaņā ar maksājumu bilances regulas 10. pantu, neviena dalībvalsts nav lūgusi vai saņēmusi palīdzību mehānisma ietvaros. Pēdējās darbības saistībā ar maksājumu bilances palīdzību notika 2008.–2015. gada laikposmā attiecībā uz:

- Ungāriju (5,5 miljardi euro izmaksāti 2008. un 2009. gadā);
- Latviju (2,9 miljardi euro izmaksāti 2009. un 2010. gadā) un
- Rumāniju (5,0 miljardi euro izmaksāti 2009.–2011. gadā; divas vēlākās darbības (2011.–2013. gadā un 2013.–2015. gadā) tika veiktas piesardzības pasākumu veidā un tādēļ līdzekļi netika izmaksāti).

Atmaksāšana vienmēr ir notikusi saskaņā ar grafiku – pēc Ungārijas veiktās atmaksāšanas Rumānija pilnībā atmaksāja palīdzību, ko tā bija saņēmusi 2019. gadā. Attiecībā uz Latviju jāatzīmē, ka no valstij piešķirtā aizdevuma vēl nav atmaksāti 217 miljoni euro, kas atbilst saskaņotajam atmaksas grafikam (sk. 1. tabulu)⁸.

1. tabula. Maksājumu saistības, kas atlikušas maksājumu bilances mehānisma ietvaros

<i>Gads</i>	<i>Valsts</i>	<i>Kapitāla atmaksa</i>	<i>Procentu maksājums</i>	<i>Kopā</i>
2023	Latvija		5,8	5,8
2024	Latvija		5,8	5,8
2025	Latvija	200	5,8	205,8
Pavisam kopā		200	17,4	217,4

Miljonos EUR

Ņemot vērā iepriekš minēto, atlikušais maksājumu bilances mehānisma apmērs patlaban sasniedz 49,8 miljardus euro, kas ir pieejami, lai atbalstītu dalībvalstis, kuras nav eurozonas dalībnieces un saskaras ar maksājumu bilances finansēšanas problēmām. Maksājumu bilances mehānisma maksimālais apjoms 50 miljardu apmērā ir līdzvērtīgs aptuveni 3 % no to dalībvalstu IKP 2021. gadā, kuras nav eurozonas dalībnieces. Kā atsaucis punkts – ESM kopējā aizdošanas spēja atbilst 4 % no eurozonas⁹ dalībvalstu IKP 2021. gadā. Pamatojoties uz to un ņemot vērā finansējuma vajadzības iepriekšējās maksājumu bilances programmās, pašreizējais maksājumu bilances mehānisma maksimālais apjoms šķiet pienācīgs.

Sekmīgi pabeigtās maksājumu bilances mehānisma darbības ir apliecinājušas instrumenta efektivitāti un vispusību. Saņēmējas dalībvalstis novērsa savas ar maksājumu bilanci saistītās problēmas un pēc tam, kad bija izmantojušas maksājumu bilances mehānismu, atguva vai saglabāja piekļuvi kapitāla tirgiem.

⁸ Latvija 2020. gada 20. oktobrī veica procentu maksājumu 5,8 miljonu euro apmērā.

⁹ Šajā skaitlī nav ietverta Horvātija, kas pievienojās eurozonai 2023. gada janvārī.

Kaut gan var apgalvot, ka maksājumu bilances mehānisms joprojām kalpo savam mērķim attiecībā uz tā principu un limitiem, varētu apsvērt dažus uzlabojumus instrumenta struktūrā, piemēram, attiecībā uz tā finansēšanas¹⁰ mehānismu.

4. 2012. GADĀ IESNIEGTĀ TIESĪBU AKTA PRIEKŠLIKUMA SATURS

Komisija 2012. gada 22. jūnijā iesniedza tiesību akta priekšlikumu par maksājumu bilances mehānisma reformu. Šis priekšlikums bija priekšlikums jaunai regulai, ar ko atceltu un aizstātu esošo maksājumu bilances regulu. Komisijas priekšlikuma vispārējais mērķis bija atspoguļot finansiālās palīdzības un politikas koordinācijas nodrošināšanas institucionālo struktūru, kas izveidota eurozonas dalībvalstu gadījumā, attiecinot to arī uz dalībvalstīm, kuras nav eurozonas dalībnieces. Priekšlikumā tika ierosināti šādi galvenie maksājumu bilances mehānisma grozījumi.

- i. **Elastīgāks instrumentu kopums** – pārņemot jauninājumus, kas ieviesti EFSI/ESM ietvaros, ar ierosinātajām izmaiņām maksājumu bilances mehānismā būtu ticis ieviests īpašs kredītlīnijas instruments piesardzības kredītlīnijas ar nosacījumiem (*PCCL*) veidā vai kredītlīnijas ar pastiprinātiem nosacījumiem (*ECCL*) veidā. *PCCL* piešķiršana būtu atkarīga tikai no atbilstības kritēriju izpildes, savukārt *ECCL* piešķiršana būtu atkarīga no atbilstības kritēriju izpildes apvienojumā ar korektīvu politikas pasākumu pieņemšanu. Piekļuvi *PCCL* bija paredzēts piešķirt tikai tām dalībvalstīm, kuru ekonomiskā un finansiālā situācija saskaņā ar novērtējumu “pamatā ir stabila”, balstoties uz minētajiem kritērijiem¹¹. Piekļuvi *ECCL* bija paredzēts piešķirt tām dalībvalstīm, kuras nav kvalificējušās piekļūt *PCCL*, bet kuru vispārējā ekonomiskā un finansiālā situācija joprojām bija stabila un kuras papildus tam apņēmas īstenot (ierobežota kopuma) korektīvos pasākumus. Pretstatā piesardzības aizdevumam, ko izsniedz maksājumu bilances mehānisma ietvaros, kredītlīniju gadījumā tādēļ nebūtu nepieciešams īstenot makroekonomikas korekciju programmu, bet gan nebūtu jāiekļauj ekonomikas politikas nosacījumu kopums (*PCCL* gadījumā) vai būtu jāiekļauj ierobežots šādu nosacījumu kopums (*ECCL* gadījumā).

- ii. **Ciešāka uzraudzība** –

- tāpat kā eurozonas dalībvalstu gadījumā (saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 472/2013) *pastiprināta uzraudzība* tiktu uzsākta tad, ja tiek piešķirta *ECCL* vai tiek izmantota *PCCL*. Pastiprināta uzraudzība nozīmē to, ka Komisijai tiek piešķirta plašāka piekļuve informācijai, kas vajadzīga, lai rūpīgi uzraudzītu attiecīgās dalībvalsts ekonomisko, budžeta un finansiālo stāvokli un izstrādātu regulārus ziņojumus. Dalībvalsts, kam piemēro pastiprinātu uzraudzību,

¹⁰ Lai piekļūtu finansējumam kapitāla tirgos, Komisijai ir pieejamas dažādas metodes, kas atšķiras elastīguma ziņā: i) kompensējošas finansēšanas pieeja, saskaņā ar kuru aizņēmumu un aizdevumu operācijām ir viens un tas pats valūtēšanas datums, ii) finansēšana, gaidot vēlākas izmaksas, un iii) diversificētas finansēšanas stratēģija, kas ļauj Komisijai emitēt obligācijas, ņemot vērā tirgus apstākļus, apkopot gūtos ieņēmumus centrālajā finansējuma kopfondā un pēc tam jebkurā laikā atvēlēt līdzekļus izraudzītajai programmai.

¹¹ Piemēram, tādiem kā ilgtspējīgs vispārējās valdības parāds, saistību izpilde saskaņā ar pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūru (*EIP*), rezultātu izklāsts attiecībā uz piekļuvi starptautiskajiem kapitāla tirgiem ar samērīgiem noteikumiem, ilgtspējīga ārējā pozīcija un tādu problēmu neesamība saistībā ar banku maksāspēju, kuras radītu sistēmisku apdraudējumu eurozonas banku sistēmai.

pieņemtu pasākumus¹², kuru mērķis ir novērst iespējamās ekonomisko grūtību avotus.

- Prakses nostiprināšana attiecībā uz *uzraudzību pēc palīdzības sniegšanas* – pēc palīdzības beigām dalībvalstu atmaksas spēja joprojām tiktu pārbaudīta līdz brīdim, kad tās būs atmaksājušas 75 % no saņemtās finansiālās palīdzības¹³.
- iii. **Uzraudzības procedūru racionalizācija** – to panāk, izvairoties no dublēšanās starp ES budžeta un ekonomikas uzraudzību un makroekonomikas korekciju programmas uzraudzību – tādā pašā veidā kā eurozonas dalībvalstu gadījumā saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 472/2013¹⁴.
- iv. **Aizņēmumu operāciju grafiks** – Komisija tiek pilnvarota aizņemties tirgos jau labu laiku pirms plānotajām aizdevumu izmaksām, lai tādējādi gūtu labumu no visizdevīgākajiem tirgus nosacījumiem.

Papildus šīm Komisijas ierosinātajām izmaiņām Eiropas Parlaments lūdza izveidot īpašu instrumentu, ar ko sniegtu dalībvalstīm aizdevumus, lai rekapitalizētu (eurozonai nepiederošo) dalībvalstu finanšu iestādes (“netiešā rekapitalizācija”)¹⁵. Komisija atbalstīja šo lūgumu.

Tāpat kā maksājumu bilances regulas gadījumā arī Komisijas 2012. gada priekšlikums par maksājumu bilances mehānismu bija balstīts uz LESD 352. pantu. Tādēļ priekšlikuma pieņemšanai bija vajadzīgs vienprātīgs Padomes apstiprinājums un Eiropas Parlamenta piekrišana.

Pēdējo reizi Padome apsprieda Komisijas priekšlikumu 2013. gada decembrī, lai vienotos par kopēju nostāju. Priekšlikums netika pieņemts, un kopš 2013. gada likumdošanas process nav pavisam uz priekšu. Tomēr Komisijas 2012. gada priekšlikumā izklāstītie grozījumi joprojām ir vajadzīgi, lai saskaņotu eurozonas dalībvalstīm piemērojamo finansiālās palīdzības instrumentu kopumu ar instrumentiem, kurus piemēro dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces.

¹² Nepārtraukta piekļuve *PCCL* nebūtu atkarīga no korektīvo pasākumu īstenošanas saskaņā ar pastiprināto uzraudzību.

¹³ EFK 2011. gadā izstrādāja noteikumus par pēcprogrammas uzraudzību attiecībā uz dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces, atjauninot “ES procedūras finansiālās palīdzības sniegšanai ES dalībvalstīm, kuras nav eurozonas dalībnieces”; parasti tie tiek dēvēti par “zaļo lietu”.

¹⁴ Gadījumos, kad īsteno makroekonomikas korekciju programmu (*MAP*), eurozonas dalībvalstis saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 472/2013 tiek atbrīvotas no: i) stabilitātes programmas iesniegšanas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1466/97 3. pantu, kura tā vietā ir integrēta makroekonomikas korekciju programmā; ii) ziņojumu iesniegšanas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1467/97 3. panta 4.a punktu un 5. panta 1.a punktu, ja uz konkrēto dalībvalsti attiecas ieteikums saskaņā ar LESD 126. panta 7. punktu vai saskaņā ar LESD 126. panta 9. punktu pieņemts pieprasījuma lēmums par pārmērīga budžeta deficīta novēršanu; iii) Regulas (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību, piemērošanas un iv) no Eiropas pusgada ekonomikas politikas koordinēšanas uzraudzības un izvērtēšanas *MAP* darbības laikposmā saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1466/97 2.-a pantu.

¹⁵ Eiropas Parlamenta 2013. gada 17. aprīļa rezolūcija par priekšlikumu Padomes regulai, ar ko izveido mehānismu finansiālās palīdzības sniegšanai dalībvalstīm, kuru naudas vienība nav euro (2016/C 045/04), pieejama šādā tīmekļa vietnē: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A52013IP0174>.

5. PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA

Kaut arī maksājumu bilances mehānisms līdz šim ir bijis sekmīgs un efektīvs, tomēr kopš maksājumu bilances regulas pēdējās pārskatīšanas 2009. gadā ir notikušas būtiskas izmaiņas ES vispārējās finansiālās palīdzības un ekonomikas politikas koordinācijas sistēmā.

1. EFSM, kas 2010. gadā tika izveidots kā ES mēroga instruments un savas uzbūves ziņā kopumā ir līdzīgs maksājumu bilances mehānismam, ļāva veikt aizņēmumu operācijas, paredzot, ka aizdevumi tiks izmaksāti vēlāk, tādējādi novirzoties no Komisijas tradicionāli īstenotās kompensējošas finansēšanas pieejas, lai gūtu labumu no visizdevīgākajiem tirgus nosacījumiem.
2. EFSI tika izveidots 2010. gadā, un 2012. gadā to aizstāja ar ESM, lai sniegtu finansiālu palīdzību eurozonas dalībvalstīm. ESM instrumentu kopums ietver aizdevumus, kuru piešķiršana ir atkarīga no makroekonomikas korekciju programmas īstenošanas, finansiālo palīdzību piesardzības pasākumu veidā, valsts obligāciju iegādi primārajā un sekundārajā tirgū, kā arī aizdevumus netiešai banku rekapitalizācijai un finanšu iestāžu tiešai rekapitalizācijai. ESM pamatā ir diversificēta finansēšanas stratēģija, kuras mērķis ir piesaistīt līdzekļus kapitāla tirgos.
3. Likumdevēji 2014. gadā pieņēma Banku atveseļošanas un neregulējuma direktīvu¹⁶, kas ir ES banku neregulējuma režīma stūrakmens. Turpmāka integrācija tika panākta, izveidojot vienoto neregulējuma mehānismu, stiprinot tiesisko regulējumu banku neregulējuma jomā un veidojot banku savienības otro pīlāru. Šā regulējuma ietvaros 2014. gadā tika izveidots vienotais neregulējuma fonds. To finansē no banku sektora iemaksām, un to var izmantot kā galējo līdzekli, lai nodrošinātu neregulējuma instrumentu efektīvu piemērošanu.
4. Eurozonai piemērojamā ekonomikas uzraudzības sistēma tika paplašināta 2013. gadā, kad stājās spēkā “divpaka”¹⁷. Ar Regulu (ES) Nr. 472/2013¹⁸ tika ieviests pastiprinātas uzraudzības režīms, ko piemēro eurozonas dalībvalstīm, kuras saskaras ar nopietnām finanšu stabilitātes grūtībām vai kurām draud šādas grūtības, un jo īpaši dalībvalstīm, kas saņem finansiālo palīdzību piesardzības pasākumu veidā¹⁹. Minētajā regulā arī paredzēti vairāki noteikumi, kuru mērķis ir nepieļaut ziņošanas un uzraudzības pienākumu dublēšanos to eurozonas dalībvalstu gadījumā, kurām tiek piemērota makroekonomikas korekciju

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/59/ES (2014. gada 15. maijs), ar ko izveido kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību atveseļošanas un neregulējuma režīmu un groza Padomes Direktīvu 82/891/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/24/EK, 2002/47/EK, 2004/25/EK, 2005/56/EK, 2007/36/EK, 2011/35/ES, 2012/30/ES un 2013/36/ES, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1093/2010 un (ES) Nr. 648/2012 (Dokuments attiecas uz EEZ).

¹⁷ “Divpakā” ir ietverta Regula (ES) Nr. 473/2013 un Regula (ES) Nr. 472/2013.

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 472/2013 (2013. gada 21. maijs) par to eurozonas dalībvalstu ekonomiskās un budžeta uzraudzības pastiprināšanu, kurās ir vai kurām draud nopietnas finanšu stabilitātes grūtības (OV L 140, 27.5.2013., 1. lpp.).

¹⁹ Ja vien finansiālā palīdzība nav atkarīga no politikas pasākumu pieņemšanas un nav tikusi izmantota.

programma²⁰. Visbeidzot, minētajā regulā ir noteikta sistēma eurozonas dalībvalstu uzraudzībai pēc tam, kad tās saņēmušas finansiālu palīdzību “pēcprogrammas uzraudzības” veidā²¹.

5. Ar ESM reformu, kura iestrādāta šā mehānisma līguma pārskatīšanā un par kuru tika panākta vienošanās 2020. gada beigās, bet kura vēl nav ratificēta, vēl vairāk precizē attiecināmību un nosacītību, ko piemēro ESM ietvaros paredzētajai piesardzības kredītlīnijai ar nosacījumiem (PCCL) un kredītlīnijai ar pastiprinātiem nosacījumiem (ECCL). Ar ESM reformu arī izveido atbalsta mehānismu vienotajam noregulējuma fondam (VNF). Gadījumā, kad VNF ir pilnībā izsmelts, ESM var aizdot VNF vajadzīgos līdzekļus, lai finansētu noregulējumu tādas atjaunojamas kredītlīnijas veidā, kuru piešķir attiecīgajai iestādei, ja to ir apstiprinājušas ESM pārvaldības struktūras.
6. Saistībā ar notiekošo ekonomikas pārvaldības pārskatīšanu Komisija 2022. gada novembrī, reaģējot uz Eiropas Revīzijas palātas 2021. gada ziņojumu par pēcprogrammas uzraudzību, ierosināja attiecīgos tiesību aktus atstāt neskartus, bet veikt pēcprogrammas uzraudzību atšķirīgi, proti, izvirzot skaidrākus mērķus un sasaistot sistēmas darbības intensitāti ar šiem mērķiem²². Konkrēti, Komisija ir ierosinājusi koncentrēt pēcprogrammas uzraudzību uz šādām darbībām: i) novērtēt dalībvalstu atmaksāšanas spēju, ii) uzraudzīt to nepabeigto reformu īstenošanu, kuras tika uzsāktas korekciju programmas ietvaros, un iii) novērtēt, vai ir vajadzīgi turpmāki korektīvie pasākumi.
7. Finanšu regula²³ tika grozīta 2022. gada beigās, lai Komisija varētu īstenot diversificētas finansēšanas stratēģiju, kas ietver aizņēmumus, kuri atļauti saskaņā ar Padomes Lēmuma (ES, Euratom) 2020/2053²⁴ 5. panta 1. punktu, un, izņemot pienācīgi pamatotus gadījumus, aizņēmumu un parādu pārvaldības darbības finansiālās palīdzības programmu finansēšanai.
8. Komisija 2023. gada 26. aprīlī – ekonomikas pārvaldības pārskatīšanas ietvaros – nāca klajā ar tiesību akta priekšlikumu par efektīvu ekonomikas politikas koordināciju un daudzpusēju budžeta uzraudzību. Šajā priekšlikumā ir izklāstīta mijiedarbība ar Regulu (ES) Nr. 472/2013 par to eurozonas dalībvalstu ekonomiskās un budžeta uzraudzības pastiprināšanu, kurās ir vai kurām draud

²⁰ Tas tiek darīts, apturot makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras (MNNP) piemērošanu saskaņā ar Regulu 1176/2011 un apturot uzraudzību un novērtēšanu Eiropas pusgada ietvaros tik ilgi, cik ilgi attiecīgā dalībvalsts īsteno savu programmu.

²¹ EFK 2011. gadā izstrādāja noteikumus par pēcprogrammas uzraudzību attiecībā uz dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces, atjauninot “ES procedūras finansiālās palīdzības sniegšanai ES dalībvalstīm, kuras nav eurozonas dalībnieces”; parasti tie tiek dēvēti par “zaļo lietu”.

²² Sk. Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Paziņojums par ES ekonomikas pārvaldības sistēmas reformas ievirzēm” (COM(2022) 583 final).

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES, Euratom) 2018/1046 (2018. gada 18. jūlijs) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, ar kuru groza Regulas (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un atceļ Regulu (ES, Euratom) Nr. 966/2012 (OV L 193, 30.7.2018., 1. lpp.).

²⁴ Padomes Lēmums (ES, Euratom) 2020/2053 (2020. gada 14. decembris) par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmu un ar ko atceļ Lēmumu 2014/335/ES, Euratom (OV L 424, 15.12.2020., 1. lpp.).

nopietnas finanšu stabilitātes grūtības. Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu eurozonas dalībvalstis, uz kurām attiecas makroekonomikas korekciju programma, tiktu atbrīvotas no pienākuma iesniegt vidēja termiņa fiskālo un strukturālo plānu un gada progresa ziņojumu. Ar priekšlikumu paredzēts arī noteikt prasību eurozonas dalībvalstīm, kurām piemēro pastiprinātu uzraudzību, apsvērt ieteikumus, kurus Padome izteikusi saskaņā ar LESD 121. panta 4. punktu, gadījumā, kad konstatēta novirze no neto izdevumu virzības.

Turpretī, ja neņem vērā 2009. gadā veiktos tiesību aktu grozījumus, ar kuriem tika palielināts maksājumu bilances mehānisma maksimālais apjoms un precizēti Komisijas un dalībvalstu pienākumi, maksājumu bilances mehānisma uzbūve ir palikusi nemainīga kopš 2002. gada. Piemēram – Eiropas Savienībai, lai finansētu finansiālo palīdzību maksājumu bilances mehānisma ietvaros, ir pienākums veikt aizņēmumu operācijas, strikti ievērojot kompensējošas finansēšanas pieeju.

6. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Maksājumu bilances mehānisms kopš 2009. gada ir efektīvi pildījis savu uzdevumu. Dalībvalstis, kas kā pēdējās ir saņēmušas finansiālo palīdzību, ir atjaunojušas maksājumu bilances stāvokļa ilgtspēju un laikus atmaksājušas palīdzību. Neatmaksāto aizdevumu robežvērtība 50 miljardu euro apmērā (attiecībā uz pamatsummu) šķiet atbilstoša. Tā ir palīdzējusi apmierināt pieprasījumu pēc maksājumu bilances mehānisma izmantošanas, vienlaikus saglabājot neizmantotu jaudu. Tas ir spēcīgs signāls, ka ES gan vēlas, gan spēj atbalstīt visas savas dalībvalstis grūtos laikos.

Tomēr pastāv iespējas pielāgot maksājumu bilances mehānismu tā, lai atspoguļotu institucionālās reformas, kas notikušas kopš maksājumu bilances mehānisma pēdējās pārskatīšanas 2009. gadā; šis aspekts bija Komisijas 2012. gada priekšlikuma pamatā. Šajā priekšlikumā ierosinātie grozījumi joprojām ir vajadzīgi, lai saskaņotu eurozonas dalībvalstīm piemērojamo finansiālās palīdzības instrumentu kopumu ar instrumentiem, kurus piemēro dalībvalstīm, kas nav eurozonas dalībnieces. Ņemot vērā minēto, Padome tiek aicināta apspriest pieredzi, kas jāgūst no nesenajām krīzēm un norisēm institucionālajā, ekonomikas un finanšu jomā, kuras notikušas kopš 2009. gada, un šo krīžu un norišu ietekmi uz maksājumu bilances mehānisma struktūru un īstenošanu.